

ЧЕТИРИДЕСЕТ ГОДИНИ НЕСПИРЕН СТОПАНСКИ И СОЦИАЛЕН НАПРЕДЪК

1944—1984 г.

Тодор Христов

Историята на България не познава такъв кратък период от време, през който да са извършени такива революционни преобразования и да са постигнати толкова големи икономически и социални успехи, каквито и колкото са постигнати през периода 1944—1984 г.

Под ръководството на БКП прогресивните и демократични сили, обединени в ОФ, с непосредствената помощ на Съветската армия на 9. IX. 1944 г. свалиха буржоазното господство в страната. Постигната бе първата голяма победа — установяването на народната власт. От този ден започна социалистическата революция в България. Народната власт с революционен замах, последователно и методично започна да осъществява политиката на БКП за изграждане на социализма и комунизма. Като се опря на обективния закон за задължително съответствие на производствените отношения с характера на производителните сили и съобразявайки се със специфичните исторически и обществено-икономически и социални условия у нас, БКП замени капиталистическите производствени отношения със социалистически. Работническата класа и трудовите селяни изцяло подкрепиха тази политика, убедени в нейната правилност и социална справедливост.

На основание на новата конституция, която народът с право нарече Димитровска, на 23. XII. 1947 г. се извърши национализация на промишлеността — втора голяма победа на социалистическата революция в България.

Третата историческа победа се извоюва с кооперирането на селското стопанство, оценка като „велико революционно събитие“. По този начин в основните отрасли на общественото производство социализмът победи безвъзвратно и завинаги. Отприщи се народната инициатива. Промени се отношението към труда. Положението на работника и селскостопанския труженик се измени. Тяхното материално и духовно развитие вече зависи единствено от количеството и качеството на техния труд.

Победата на социализма разкри необозрими възможности за развитието на производителните сили. С помощта на СССР и в съдружие със социалистическите страни започна системна, настъпателна работа по фундаменталните проблеми на науката, техниката и

технологията. Осъществява се специализация на страните—членки на СИВ, в различни области на производството — важно условие за серийност, ниска себестойност и по-високо качество на продукцията.

Четиридесетте години на социалистическо строителство изискваха и системно изследване на природните условия и ресурси за тяхното по-целесъобразно стопанисване, опазване и възпроизводство. Социалистическата практика изисква да се намери такова взаимодействие между обществото и природата, при което да се създават адекватни на социалистическия начин на производство форми на териториална организация на стопанството и на тяхното управление. По този начин се създават необходимите технически и организационни предпоставки за максимално и комплексно задоволяване на материалните и духовните потребности на населението чрез осигуряване на работа и отдых за трудоспособното население и по-правомерно разпределение на доходите и на социалните придобивки за трудовете хора във всички райони на страната.

Социалистическата революция осигури бързо увеличаване на обществения продукт и на националния доход. При база 100 за 1939 г., през 1982 г. те се увеличават съответно 21 и 13 пъти. Социалистическата революция измени коренно и стопанската структура на страната. Ако през последните довоенни години над 90% от обществения продукт и от националния доход се получаваха в селското стопанство, през 1982 г. 66,8% от обществения продукт и 54,1% от националния доход се създават в промишлеността.

Индустриализацията на България е четвъртата победа на социализма. Тя има много измерения. Индексът на общата продукция на цялата промишленост за 1982 г. е 81 пъти по-голям в сравнение с 1939 г. Сега в промишлеността са заети около 35% от работниците и служителите на страната срещу няколко процента през 1939 г. Най-показателни за индустриализацията на страната си остават данните в натура. Ще посочим само някои от тях. От 266 млн. kWh електроенергия през 1939 г. производството за 1982 г. достигна 40 455 млн. kWh. В страната се развиха и съвсем нови промишлени отрасли, като черната и цветната металургия, машиностроенето, химическата промишленост, които нямат база за сравнение с 1939 г. Сега България произвежда 2 584 хил. т стомана, олово, цинк, мед. България се специализира в международното социалистическо разделение на труда в производството на редица химически продукти, като калцинирана сода и др., в областта на електрониката и машиностроенето, на редица продукти от хранително-вкусовата и леката промишленост.

Индустриализацията се осъществяваше на основата на последните постижения на науката и техниката. В страната се изградиха мощни комбинати, заводи и фабрики във всички промишлени отрасли. Заедно с това се съблюдаваха изискванията на енергопроизводствените цикли. Социалистическият начин на производство поз-

воли да се изградят нови форми на териториална организация на промишлеността, с което се повиши нейната икономическа, социална и екологическа ефективност.

Индустриализацията на България придобива и друг смисъл, и друго съдържание. С уедряването на селското стопанство и въвеждането на нови технологии и то започна да се индустриализира. Индустриални методи се осъществяват и в системата на обслужването.

Социалистическата революция в България постигна петата си голяма победа в областта на селското стопанство. Няма друга страна в Европа и в света, която за такъв кратък срок да е постигнала толкова големи успехи в селското стопанство. Дребностоковото частно-собственическо селско стопанство, което преобладаваше в България при капитализма, създаваше привидно предопределеността, че по-добро имотно състояние може да има всеки, ако повече и по-добре работи. Фактическият капитализъм с антагонистичните си противоречия, с експлоатацията на човек от човека, със законите на собствеността и наследствеността беше поставил непреодолими бариери към материално и духовно благополучие за безимотните и малоимотните селяни.

Кооперирането на селското стопанство и неговата механизация поставиха трудовете селяни при еднакви условия. Въпреки миграционния поток към градовете и промишлените центрове повечето от селата обновиха изцяло своя жилищен фонд. Заедно с това много от тях придобиха статута на градове, придобиха промишлени и други функции. Всички села се електрифицираха. Много от тях се водоснабдиха. Голям брой имат одобрени регулационни планове, които бързо се изпълняват, като се оформят централни площици с търговски магазини, нови сгради на общинските съвети, на партийните комитети, културни и детски домове, спортни палати и комплекси.

Огромни са постиженията и в областта на транспорта и съобщенията, общественото обслужване и туризма.

Шестата голяма победа социалистическата революция извърши в областта на културата. Още първите години след Девети септември неграмотността се ликвидира. Извърши се реформа в образователната система. Откриха се много нови средни и висши учебни заведения, читалища, кинотеатри, опери, оркестри, музеи, картинни галерии и др.

Икономическото и духовното развитие на българската нация се съпътствуваше с непрекъснато повишаване на жизненото равнище. То се осъществяваше чрез увеличаване на трудовото възнаграждение и на обществените фондове за здравеопазване, образование, отдых и др. с общата тенденция на намаляване на цените на стоките за народно потребление. Тази икономическа политика позволи в страната да се изградят много нови жилища с централно отопление, съвременен да се обзаведаат, да се увеличи потреблението на хранителни

и други стоки за широко потребление, да се осигури организирана годишна почивка и културен отдих.

Нашата географска общественост посреща 40-годишния юбилей с големи успехи. За първи път в своята 65-годишна история БГД обединява в редовете си толкова много ентузиазирани за високи постижения членове. За първи път през последното десетилетие БГД има клонове във всички окръзи, които водят редовен организационен и научен живот. Възстанови се и редовно се списва научният орган на дружеството. Разширяват се неговите международни прояви.

През годините на социалистическото строителство географията се разви като наука и укрепи своя престиж. Създаде се географски институт при БАН, географията в Университета се разрасна. Създадоха се 6 катедри, а броят на преподавателите се увеличи неколккратно. Осъществи се диференциация на науката, което позволи да се подготвят не само учители, но и специалисти географи за нуждите на плановите служби, за туризма, за изследване на природните ресурси в научните институти, в проектантските и други организации. Географията се превърна в конструктивна наука и активно участва в изясняването и решаването на проблемите за повишаване икономическата, социалната и екологическата ефективност от стопанската дейност.

Повиши се авторитетът на географията и в училищата.

Дванадесетият конгрес на БКП обоснова изграждането на развитото социалистическо общество като задача за текущо изпълнение — задача, която изпълва сърцата на всички българи с нови големи надежди и ги вдъхновява към дръзновени творчески дела.